

Sprawozdanie

komisyi administracyjnej o wniosku posła Demkowa, względem oddzielnego poboru rekrutów wyznania izraelickiego.

Wysoki Sejmie!

Na ósmym posiedzeniu podał do łaski Marszałkowskiej poseł Demków wniosek treści następującej:

Wysoki Sejm zechce uchwalić: podać przedstawienie do Wysokiego Rządu, aby już przy najbliższej nadejście mającej brance do służby wojskowej, rekruci byli pobierani osobno od chrześcian a osobno od żydów, podług liczby dusz.

Wniosek ten za zgodą Wysokiej Izby na posiedzeniu dziesiątym, dnia 4. Grudnia odesłany został do komisji administracyjnej.

Zastanowiwszy się nad doniosłością tego wniosku, komisya następujące składa sprawozdanie:

Pobór rekrutów wyznania izraelickiego, odbywał się w naszym kraju oddzielnie od poboru chrześcian na podstawie Dekretu Nadwornego z dnia 26. Października 1815. Rząd wyznaczał osobny kontyngens na chrześcian, a osobny na żydów, stosunkowo do liczby dusz każdego wyznania.

Taki sposób poboru trwał aż do roku 1858 włącznie, w którym to roku wyszedł patent cesarski z dnia 29. Września, obowiązujący w całym Państwie.

Patent ten uporządkował pobór rekrutów na odmiennych podstawach, podciągnął bowiem wszystkich zarówno mieszkańców w pewnym wieku do obowiązku służby wojskowej, i przy stawianiu rekruta, wyłączenia kontyngensu ludności izraelickiej jako i odrębności ich urzędzeń gminnych, religijno-społecznych nie uwzględnił.

Władze rządowe w kraju naszym wnet wskazały obawy, iż zmiana prawa poborowego, pod względem zniesienia odrębności religijnej, wprowadzić może w kraju wielkie nadużycia: jakoż Namiestnictwo już w rozporządzeniu swoim z dnia 24. Stycznia 1859 l. 3.232 z pewnym naciskiem poleca urzędom obwodowym, aby wójtów, którzy dotychczas przy stawianiu osobnego kontyngensu żydowskich rekrutów zupełnie nie troszczyli się, pouczano, jako gdy obecnie rekruci tak chrześciańscy jak i żydowscy w całym okręgu werbowniczym, łącznie bez różnicy wyznania, mają być stawiani, i przez nieprawne usuwanie się żydów od rekrutacyi tem większy ciężar na chrześcian spadać będzie szczególnym dla wójtów ma być obowiązkiem, starania się wszelkimi im przysługującymi środkami, aby rekruci żydowscy od branki wojskowej nie usuwali się.

Nadto pomienione rozporządzenie Namiestnictwa poleciło urzędom obwodowym prowadzenie osobnych wykazów, wielu młodzieńców żydowskich wykazano do poboru, wielu się stawiło, i wielu z nich oddano do wojska. Wykazy te służyć miały do zebrania potrzebnej wiadomości, jakie skutki wywrą przepisy nowej ustawy o poborze wojskowym.

Takim wykazom urzędowym, przez Wydział nasz krajowy zbieranym, zawdzięczamy data, których zestawienia w osobnym załączniku są umieszczone.

Wyniki poboru wojskowego od roku 1859 do roku 1866, zatem przez lat ośm powtarzanego, pouczają nas aż nadto dostatecznie, iż rzeczywiście prawo z dnia 29. Września 1858 względem uzupełnienia wojska wydane, odnośnie do stosunków naszego kraju, zgubne wywiera skutki.

Aby przeto te złe skutki, ile w naszej będzie możliwości usunąć, i wydane w roku 1858 prawo do obecnych stosunków naszego kraju, mianowicie do wchodzących w życie ustaw gminnej i powiatowej a tem samem do samorządu gmin zastosować, należy nam przedewszystkiem wskazać owe usterki prawa z d. 29. Września 1858 r., a bardziej jeszcze usterki wykonywania tego prawa, które głównie wpłynęły na spaczony stosunek poboru rekrutów między ludnością chrześcijańską i izraelską, a następnie na podstawie §. 19. lit. b. nadanego nam statutu krajowego z dnia 26. Lutego 1861 upraszać Najjaśniejszego Pana, o usunięcie takowych w m. c. cesarskiego patentu z dnia 20. Września 1865 punkt 2.

Prawo z dnia 29. Września 1858, głównie z tego powodu jest wadliwe, iż całą działalność przygotowawczą, jak w ogóle całe wykonanie poboru składa w ręce władzy, a względnie komisji wyłącznie z urzędników i wojskowych złożonych, obowiązanych zaś od należytego współudziału i kontroli usuwa, i tak:

1) Spisy obowiązanych sporządzane przez urzęda powiatowe z wyłączeniem wpływu i gmin, ponieważ prawo w §. 25. tylko pomoc tychże dozwala;

2) urzęda powiatowe decydują samoistnie, a najczęściej samowładnie, o nie dołności wiadomej pojedynczych popisowych, przy czem również gminy, którym patentem rekrutacyjnym z dnia 5. Grudnia 1848 przyznane było prawo klasyfikacji powołanych do służby rekrutów, od wszelkiego współudziału i kontroli są wykluczone (§. 26.);

3) prośbę o uwolnienie i reklamacje rozstrzyga wyłącznie władza, względnie komisya bez współudziału obowiązanych gmin złożona (§. 28);

4) losowanie popisowych przed asenterunkiem, odbywa się bez dostatecznej kontroli (§. 29).

Na tę ważną okoliczność zwrócił Rząd już wcześniej uwagę swoją, gdyż dekret Namiestnictwa z dnia 11. Lutego 1859 l. 5.643, i Najwyższe postanowienie z dnia 26. Października 1866 zarządzają, odłączenie losowania od stawki obowiązanych.

Nierównie zgubniejsze skutki od samego prawa wywiera dołączona do niego tymczasowa Instrukcyja urzędowa. Z tej to Instrukcyi usunąć lub wyjaśnić należałoby następujące przepisy:

1) Spisy urodzonych czyli metryki prowadzone przez rabinów, lub osobne do tego postanowione indywidua, należy poddać pod kontrolę naczelnika tej gminy, w której te księgi są prowadzone — a nadto jaśniej postawić przepis §. 7. Instrukcyi, która lakonicznie wskazuje, że takie spisy na żądanie właściwego przełożonego gminy mają być oddawane, pod którym wyrażeniem w naszym kraju, obok istniejących dotąd przełożonych gmin wyznania izraelskiego i tych ostatnich rozumieć można.

2) Skład komisji reklamacyjnych w §. 36, komisji asenterunkowych w §. 47., dalej komisji superarbitrującej w §. 81. oznaczonych, jest tak bezwzględny, tak wyłączający wszelki wpływ i współudział gmin i wszelkich autonomicznych organów kraju, iż wszelkie orzeczenia tychże — jakkolwiek byłyby do przepisów zastosowane, muszą budzić nieufność, częstokroć niestety w skutkach usprawiedliwioną.

Komisye te nie powinny nie tylko wykluczać zastępców organów autonomicznych gminy i kraju, ale nadto, gdy już sama Instrukcyja w ostatnim ustępie §. 36., dla miast pod bezpośredniem zwierzchnictwem Rządu krajowego zostających, skład takowych komisji zupełnie odpowiednio zestawiała, powinna Instrukcyja w oddział cywilny tych komisji z głosem stanowczym, równym innym członkom przyjąć albo wybranych z pomiędzy naczelników gmin, albo też przewodniczącego odnośnej Rady powiatowej i jej delegata; zaś przy komisji superarbitrującej, delegatów Wydziału krajowego.

3) Uchwały w tych komisjach, a głównie uchwały niezdatności stawionego, określone w §. 61., nie powinny być tylko przez doktorów i przewodniczących, tj. c. k. Naczelnika obwodu lub powiatu i najstarszego oficera powzięte, ale według większ. ści głosów wszystkich głosujących.

Te są główne usterki w prawie i w Instrukcyi, które zdaniem komisji głównie spowodowały ten opaczny stosunek, jaki przy poborze do wojska między rekrutami chrześcijańskimi a żydowskimi od lat ośmiu, w coraz większych rozwija się rozmiarach.

Staranie się o usunięcie tych usterek, komisya Wysokiemu Sejmowi doradza, w tem przekonaniu, iż wprowadzona przez własne organa stanowcza i w każdą czynność rekrutacyjną wnikająca kontrola rzadko usunie złe — po części z niewykonania przepisów, czasem też i ze złej woli urzędujących, powstałe.

Pomimo rażących i na pewnych cyfrach opartych wyników, z których się okazuje, iż od czasu zaprowadzenia prawa z roku 1858 zaledwie trzecia część młodzieńców żydowskich odstawianą bywa w

stosunku do tej ilości, jaka przed tem prawem była oddawana — komisya nie może doradzać Wysokiej Izbie przyjęcia wniosku posła Demkowa, a to nie tylko dla tego, iż usunięcie wadliwości prawa, powyżej wskazanych, uznaje za dostateczny środek do zapobieżenia nadal podobnym nadużyciom, ale głównie i dla tego, iż komisya sejmowa, wychodząc z wyższego stanowiska społecznego, obowiązana jest przyjąć jako czyn dokonany, uchwaloną już przez Wysoki Sejm Ustawę gminną, która nie tylko wszystkich do gminy przynależnych a zatem i izraelitów, w jedną całość, w jedną gminę jednoczy (§. 6. Ust. gmin.) — ale nadto przypuszczeniem, lubo dla szczególnych stosunków i usposobień miejscowych częściowym tylko, izraelitów do praw i obowiązków wspólnych wszystkim członkom — upragnione dla każdego o dobro kraju dbałego człowieka, w niedalekiej może przyszłości zupełne zespolenie obcych dotąd żywiółw umożliwiał; gdy przeciwnie przyjęcie wniosku posła Demkowa, który zresztą nie byłby dostateczną rękojmią usunięcia wszelkich ze złej woli pochodzących wybiegów, przez ponowne wydzielenie ludności izraelickiej; Wysoki Sejm zerwałby na długo ten jedyny łącznik, który przy dobrej woli i podniesionej oświacie, wielkie dzieło przyszłego zespolenia żyjących w kraju ludności chrześcijańskiej i izraelickiej, ku naszemu dobru urzeczywistnić może.

Komisya administracyjna przedstawia przeto Wysokiemu Sejmowi do uchwały następujący wniosek :

„Sejm Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem, uprasza Najjaśniejszego Pana, ażeby w celu uchylenia nadużyć, przy każdoczesnym poborze wojskowym ponawiających się, przez zniesienie osobnego kontyngensu dla ludności izraelickiej powstałych, już do najbliższego nastąpić mającego poboru wojskowego, w prawie o uzupełnieniu wojska z dnia 29. Września 1858 i dodanej do tego prawa tymczasowej Instrukcyi urzędowej, polecił poczynić takie odmiany, któreby autonomicznym organom gminy, Radom powiatowym i Wydziałowi krajowemu zabezpieczyły pewny wpływ i konieczny udział we wszystkich krokach i uchwałach przy przeprowadzeniu rekrutacyi w szczególności, uprasza Sejm :

1) aby przy układaniu spisów obowiązanych, §. 25. — przy orzekaniu o nieudolności wiadomej §. 26. — przy rozstrzyganiu reklamacyj §. 28. — przy kontroli losowania §. 29. prawa z 29. Września 1858 ; —

2) dalej przy przedkładaniu metryk §. 7. — przy składzie komisyj reklamacyjnych §. 36. — asenterunkowych §. 47. — superarbitrującej §. 81. — jak nareszcie przy powzięciu uchwał niezdatności §. 61. Instrukcyi tymczasowej urzędowej — wpływ bezpośredni i udział stanowczy dla gmin, Rad powiatowych i Wydziału krajowego, prawnie ustalony został.“

Władysław Badeni,
prezylujący.

Wiktor Zbyszewski,
sprawozdawca.

W y k a z

rekrutów, odstawionych w ostatniem trzechleciu, przed zaprowadzeniem nowego prawa o uzupełnianiu wojska z roku 1858, i następnych latach ośmiu w poszczególnionych poniżej 57miu powiatach, w których przy poborze rażące zachodziły niestosowności.

Powiat	Żydzi		Chrześcianie		Powiat	Żydzi		Chrześcianie	
	lat 3 od 1856 do 1858	lat 8 od 1859 do 1866	lat 3 od 1856 do 1858	lat 8 od 1859 do 1866		lat 3 od 1856 do 1858	lat 8 od 1859 do 1866	lat 3 od 1856 do 1858	lat 8 od 1859 do 1866
1 Baligród	7	7	117	416	30 Mościska	15	9	276	604
2 Brzesko	10	8	168	566	31 Nadworna	9	7	169	473
3 Brzeżany	36	14	229	578	32 Przemyślany	12	4	190	440
4 Bircza	6	4	129	409	33 Przeworsk	12	12	260	669
5 Bochnia	6	3	254	750	34 Podburz	12	3	235	468
6 Bohorodeczany	11	7	182	557	35 Podhajce	14	8	242	564
7 Borszczów	16	9	235	742	36 Rzeszów	36	36	188	531
8 Borynia	3	—	179	434	37 Rohatyn	24	15	212	422
9 Czortków	23	15	223	632	38 Rozwadów	10	3	183	474
10 Delatyn	13	3	199	565	39 Rudki	9	3	171	478
11 Dobromil	9	6	130	512	40 Rymanów	9	5	281	566
12 Dombrowa	18	3	188	467	41 Skalał	21	12	220	536
13 Drohobycz	70	32	412	947	42 Sambor	42	26	333	777
14 Dubiecko	6	6	233	562	43 Sanok	11	8	247	464
15 Dukla	14	4	184	450	44 Starasól	14	6	214	464
16 Gródek	16	12	237	559	45 Staremiasto	15	2	161	413
17 Grzymałów	20	7	211	532	46 Szczerzec	10	9	192	495
18 Halicz	12	6	253	707	47 Sołotwina	8	1	178	520
19 Jaworów	23	10	275	534	48 Tarnów	50	45	209	680
20 Jazłowiec	5	3	191	516	49 Trembowla	3	2	214	501
21 Krakowiec	12	10	113	559	50 Turka	25	8	192	484
22 Komarno	17	7	222	602	51 Tłumacz	6	4	267	697
23 Kopeczyńce	13	13	233	717	52 Tyśmienica	26	23	213	606
24 Leżajsk	12	6	259	806	53 Uściczko	10	5	174	602
25 Lwów	8	6	214	495	54 Ustrzyki	5	5	71	255
26 Lutowiska	8	7	116	275	55 Zassów	11	5	174	467
27 Manasterzyska	18	9	243	658	56 Zbaraż	25	6	221	545
28 Mielec	13	7	230	572	57 Żmigród	6	5	146	395
29 Mielnica	14	9	225	691					
					Suma	430	277	5.943	14.590
						439	233	6.084	16.810
	439	233	6.084	16810		869	510	12.027	31.400

U w a g i :

1. Przed prawem z r. 1858 odstawiano młodzieży żydowskiej rocznie $289\frac{1}{3}$;
po wprowadzeniu prawa tylko $63\frac{3}{4}$ rocznie ;
zatem stosunek jak $4\frac{1}{2}$ do 1.
2. Przed prawem z r. 1858 odstawiano młodzieży chrześcijańskiej rocznie 4.009 ;
po zaprowadzeniu prawa rocznie 3.925 ;
zatem stosunek jak 40 do 39.

Wykaz

tak chrześcijańskiej jak izraelickiej do poboru wojskowego powołanych, czasowo, zupełnie lub w drodze koncertacyi,

Oznaczenie obwodu	liczba ogólna powołanych do wojska				rzeczywiście oddanych				niedostawionych na plac asenterunku			
	od r. 1856 do r. 1858 przez lat 3		od r. 1859 do r. 1866 przez lat 8		od 1856-1858 przez lat 3		od 1859-1866 przez lat 8		od 1856-1858 przez lat 3		od 1859-1866 przez lat 8	
	chrześcjan	żydów	chrześcjan	żydów	chrześc.	żyd.	chrześc.	żyd.	chrześc.	żyd.	chrześc.	żyd.
Lwów . . .	15.529	822	30.095	1667	1080	38	2538	44	1523	133	6728	426
Sanok . . .	55.157	3106	96.768	6416	2110	90	6036	73	6125	578	10.406	900
Przemysł . .	33.704	2399	54.391	4142	1693	113	4510	119	1935	443	4080	448
Tarnopol . .	17.940	2583	44.419	2605	1778	114	4290	119	2305	715	4073	633
Brzeżany . .	29.632	3260	51.322	5162	1665	132	4116	99	2020	453	4109	778
Tarnów . . .	41.139	3434	88.878	8827	2286	109	5827	111	2477	305	4217	738
S u m a . . .	193.101	15.604	365.873	28.819	11.612	596	27.317	565	16.385	2627	33.613	3923

U w a g i.

- 1) Stosunek ludności całego kraju 4 632.866 do ogólnej ilości izraelitów w kraju zamieszkałych 448.973 wykazuje się jak $10\frac{1}{4}$ do 1.
- 2) Stosunek ludności w wykazanych powyżej sześciu obwodach w ilości 1,244.089 do ludności izraelickiej w tych obwodach zamieszkałej 145.662, wykazuje się jak $8\frac{1}{2}$ do 1.

Iudności

nej, rzeczywiście oddanej, lub niedostawionej, a nareszcie wykaz w poszczególnionych poniżej sześciu obwodach.

liczba uwolnionych dla zupelnej niezdolności				uwolnionych czasowo				uwolnionych w drodze reklamacyjnej				Ogół ludności podług wyznań	
od 1856-1858 przez lat 3		od 1859-1866 przez lat 8		od 1856-1858 przez lat 3		od 1859 - 1866 przez lat 8		od 1856-1858 przez lat 3		od 1859-1866 przez lat 8			
chrześc.	żyd.	chrześc.	żyd.	chrześc.	żyd.	chrześcian	żydów	chrześc.	żyd.	chrześc.	żyd.	chrześcian	żydów
3364	165	2552	188	8119	486	14.352	806	1443	—	4125	203	144.761	30.101
4670	326	5406	470	29.986	1633	47.482	3607	4282	65	9686	1019	232.685	18.491
2468	172	5293	558	22.119	1413	28.350	2807	1832	13	6703	403	215.979	21.903
2982	542	7294	776	7481	896	20.739	1608	2582	219	7520	1425	215.428	26.555
1896	292	4620	619	21.254	2276	31.739	3034	2624	56	6010	706	210.102	24.720
2932	199	4328	391	27.361	2263	57.845	6375	2898	33	6371	368	225.134	23.892
18.312	1696	29.493	3002	116.320	8967	200.507	18.239	15.661	385	40.415	4124	1.244.089	145.662

- 3) Stosunek ludności całej tych sześciu obwodów do ludności całego kraju jest jak 1 do 3%.
- 4) Stosunek odstawianych rekrutów rocznie przed prawem z r. 1858 do ilości tychże po wydaniu tego prawa, w sześciu obwodach;
- a) Chrześcian oddawano przed prawem 3.870, po prawie 3.414; zatem stosunek jak 10 do 9.
- b) Żydów oddawano przed prawem 198 $\frac{2}{3}$ po prawie 70%; zatem stosunek jak 2 $\frac{2}{7}$ do 1.

Table of Contents

Table of Contents of the book "The History of the Republic of Poland" by Janusz Korczak, published in 1935. The book is divided into several parts, each containing a detailed account of the country's history from ancient times to the present day.

Part	Title	Page
I	Prehistory and the First Millennium	1-100
II	The Middle Ages	101-200
III	The Renaissance and the Enlightenment	201-300
IV	The 19th Century	301-400
V	The 20th Century	401-500

Z drukarni Kornela Pillera 1866.

The book is a comprehensive history of Poland, covering the period from the first millennium BC to the present day. It is written in a clear and concise style, making it accessible to a wide range of readers. The book is divided into five parts, each focusing on a different period of Polish history. The first part covers the prehistory and the first millennium, the second part covers the middle ages, the third part covers the renaissance and the enlightenment, the fourth part covers the 19th century, and the fifth part covers the 20th century. The book is a valuable resource for anyone interested in the history of Poland.